

310

MARÇ
2015

CINC RESPOSTES A L'AMENAÇA TERRORISTA AL MAGREB

Eduard Soler i Lecha, coordinador de recerca, CIDOB

No es fruit de l'atzar que Tun3sia hagi estat sacsejada pel terrorisme. Com tampoc ho 3s que els atacants apuntessin directament al turisme i al Parlament. Ha estat un atemptat contra la democr3cia i l'obertura de Tun3sia a l'exterior i 3s f3cil concloure que els terroristes mesuraran el seu 3xit, no solament en funci3 del nombre de v3ctimes, sin3 tamb3 amb l'impacte nociu que pugui tenir tant per a la transici3 tunisiana com per a la fr3gil economia d'aquest pa3s. Per tant, la resposta a aquest atemptat, i, en termes generals, a la creixent amenaça terrorista que pateixen els pa3sos del Magreb, s'hauria d'articular no solament amb l'objectiu d'evitar nous atemptats, sin3 tamb3 amb el de preservar all3 que els terroristes volen destruir.

No 3s el primer cop que Tun3sia pateix un atemptat d'aquestes dimensions. L'abril del 2002, Al-Qaeda va reivindicar un atemptat contra la sinagoga de l'illa de Djerba, amb el consegüent assassinat de dinou persones, majoritariament turistes alemanys i francesos. M3s recentment, i sobretot des del 2013, l'amenaça terrorista a Tun3sia havia pres quatre formes diferents: assassinats pol3tics contra personalitats vinculades al proc3s constituent; implantaci3 de c3l·lules terroristes a la serrallada Chaambi, a la frontera amb Alg3ria; incorporaci3 de m3s de 3.000 tunisians a les files de l'organitzaci3 Estat Isl3mic, les quals en aquest moment s3n a S3ria i l'Iraq, per3 que poden tornar al seu pa3s; inseguretats causada pel conflicte a L3bia, especialment per haver inundat d'armes el mercat negre de tota la regi3, amb uns efectes visibles de manera particular al sud de Tun3sia.

Fa m3s de deu anys, despr3 dels atemptats de Djerba, el r3gim de Ben Ali va utilitzar l'amenaça terrorista per endurir la repressi3 pol3tica, legitimar un r3gim autoritari i corrupte, i oferir-se a la Uni3 Europea i als Estats Units d'Am3rica com un soci lleial contra un enemic com3. Per3 no totes les respostes de Tun3sia contra el terrorisme han estat tan desafortunades. Encara que l'assassinat de personalitats d'esquerra el 2013 va augmentar la tensi3 al pa3s, finalment, tant els pol3tics com la societat civil van optar per la inclusi3 i el consens com a vies per tirar endavant la transici3. Aix3 mateix, respecte a L3bia, Tun3sia s'ha significat com una de les veus que, com Alg3ria o la mateixa Uni3 Europea, insisteix que la reconciliaci3 nacional 3s la millor mesura per poder combatre el terrorisme al pa3s ve3. Dels errors i els encerts del passat, i d'altres experi3ncies en el combat d'aquesta amenaça, podem distingir cinc elements que haurien de formar part d'una estrat3gia per fer front al terrorisme al Magreb.

1. Unitat entre forces polítiques i socials. Quan un país és víctima d'un atemptat, sempre hi ha risc d'instrumentalització política. Si això succeeix, augmenta la polarització política i social, fet que acaba generant condicions encara més propícies per a processos de radicalització. Egipte o Líbia són clars exemples de com de contraproduent pot ser no invertir en el consens polític per fer front a l'amenaça terrorista. De fet, l'espiral de violència que va patir Egipte durant la segona meitat del 2013, va empènyer els polítics i la societat tunisiana a deixar de banda les diferències per completar el procés constituent amb un alt nivell de consens. És aquesta unitat el que Tunísia continua necessitant ara i el que altres països de la regió haurien d'explorar per evitar que la situació continuï degenerant.

2. Col·laboració internacional. En la mesura que el terrorisme és una amenaça global i un fenomen transnacional, compartir informació i capacitats tècniques per combatre'l ha esdevingut una necessitat ineludible. De fet, la cooperació en matèria antiterrorista entre els cossos policials i els serveis d'intel·ligència europeus i dels seus homòlegs magrebins porta anys desenvolupant-se. No obstant això, un dels obstacles per anar més lluny havia estat, i en alguns casos continua sent-ho, les pràctiques autoritàries i repressives dels seus governs. És a dir, l'ús que per a altres finalitats puguin fer d'aquesta informació o aquesta cooperació tècnica. Però aquest no és el cas de Tunísia, ja que, encara que quedin restes de l'antic règim en algunes estructures de l'estat, el país ha fet progressos notables, tot s'ha de dir, en un context especialment advers. I això s'hauria de traduir en un nivell de cooperació màxim. D'altra banda, cal afegir una nova dimensió en la lluita antiterrorista en la qual la cooperació entre europeus, tunisians i la resta d'estats del Magreb és de vital importància. Tots ells tenen com a repte compartit el frenar (i, idealment, prevenir) processos de radicalització, i preparar una estratègia davant del possible retorn de combatents que en aquest moment es troben a Síria i l'Iraq.

3. Visió regional a llarg termini. De la mateixa manera que algunes expressions del terrorisme, com Al-Qaeda al Magreb Islàmic, i les seves escissions enfonsen les seves arrels en el conflicte civil que va viure Algèria als anys noranta, la situació de crisi que avui pateix Líbia està alimentant el terrorisme a escala regional, i els seus efectes també es prolongaran en el temps. Si alguna cosa ha quedat clara en els últims vint anys, és que cap país no és immune a una situació d'instabilitat dels seus veïns. No és casual que alguns dels atemptats terroristes més recents, com els d'In Amenas el 2013, o els de Chaambi el 2014, hagin succeït en zones frontereres. Per tant, la resposta a l'amenaça terrorista al Magreb no pot ser exclusivament nacional i s'ha de dissenyar amb un horitzó temporal ampli. D'altra banda, hauria de tenir en compte les dinàmiques de seguretat en espais geopolítics limítrofs. Les connexions entre el Magreb i el Sahel (vegeu la situació de Mali després de la caiguda de Gaddafi, o les xarxes transfrontereres de crim organitzat) i entre el Magreb i l'Orient Mitjà (per exemple, amb la voluminosa presència dels combatents magrebins a Síria) són evidents.

4. Lluita contra el tràfic d'armes. Quan hom parla amb amics tunisians és habitual sentir que «mai no havia estat tan fàcil i tan barat comprar un kalàixnikov al mercat negre». Un informe recent de l'[International Crisis Group](#) també apuntava als vincles entre comerç d'armes i tràfic de drogues, especialment a la frontera sud de Tunísia. El conflicte a Líbia, i sobretot la desastrosa gestió després de la caiguda de Gaddafi, han alimentat un fenomen al qual les autoritats tunisianes sembla que no han sabut o no han pogut donar resposta. En un moment en què els processos de radicalització són més ràpids i individuals, la facilitat per adquirir armes és una dada doblement inquietant. Evitar que n'entrin de noves i treure de circulació les que s'han adquirit prèviament hauria de formar part de qualsevol estratègia de prevenció.

5. Resiliència. La lluita antiterrorista no hauria de ser només un conjunt d'accions l'objectiu de les quals sigui prevenir atemptats i desarticular organitzacions criminals. També hauria d'incloure mesures per tal que les societats que pateixen els efectes d'accions terroristes de gran envergadura puguin sobreposar-s'hi o mantenir una certa normalitat malgrat el risc d'inseguretat permanent. Si alguna cosa saben els països que han patit el terrorisme durant períodes prolongats de temps, és la importància d'atendre'n adequadament les víctimes i aconseguir desenvolupar una vida quotidiana al més normal possible. Altrament, els terroristes hauran assolit part dels seus objectius. A més, en la mesura que el terrorisme al Magreb no és només una amenaça de seguretat, sinó també un torpede en la línia de flotació d'una economia vulnerable, la resiliència també ha de ser econòmica. Si les perspectives de creixement no milloren i no es creen més llocs de treball, la situació de seguretat només empitjorarà. Per tant, l'atemptat de Tunísia hauria de mobilitzar una solidaritat internacional que vagi més enllà de paraules boniques i copets a l'espatlla.

Si els terroristes volien atacar la democràcia i el turisme a Tunísia, la millor resposta és aquella que aconseguixi apuntalar el procés d'obertura política i evitar el col·lapse econòmic del país. La unitat entre les forces polítiques i socials, la col·laboració internacional, una visió regional i a llarg termini d'aquesta amenaça, una reducció significativa de les armes al mercat negre i mesures que augmentin la resiliència davant d'un risc que, desgraciadament, no desapareixerà són recomanacions vàlides per a Tunísia però que també serveixen per a la resta del Magreb.